International Press Institute

TÜRKİYE

Türkiye'de bilgi edinme hakkı: Uygulama sorunları ve çözüm önerileri

2026 - Üçüncü çeyrek raporu

Funded by the European Union

Giriş

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Nisan 2024'ten bu yana yürüttüğü proje kapsamında bilgi edinme hakkının Türkiye'de nasıl uygulandığını araştırarak kurumların şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırmaya yönelik çalışmalarını sürdürüyor.

IPI, ilk olarak Eylül 2024'te, 50'den fazla gazeteci, sivil toplum kuruluşu (STK) ve avukatın katılımıyla yaptığı "Bilgi Edinme Hakkını Kullanma Alışkanlığı" başlıklı anketin sonuçlarını yayımlamıştı. Ardından Kasım 2024'te bilgi edinme başvurusu yapan gazeteciler ve STK'larla birebir derinlemesine görüşmeler yaparak bir rapor hazırladı.

Sonrasında gazeteciler, STK'lar, avukatlar, akademisyenler ve aktivistlerin yaptığı bilgi edinme başvurularının yanıtlanma süreçlerini incelemek için IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu kuruldu. IPI, bu platform aracılığıyla kurumların başvurulara yanıt verme süreçlerine dair veri üreterek daha şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı için çalışıyor.

IPI, Haziran 2025 ila Kasım 2026'da Türkiye'nin yedi farklı şehrinde "Bilgi Edinme Hakkı: Şeffaflık için Güçlü Bir Araç" başlıklı 15 eğitim düzenledi. Eğitimlere gazeteciler, sivil toplum temsilcileri, avukatlar, aktivistler ve akademisyenlerden oluşan 120'den fazla kişi katıldı. Eğitimler uygulamaya ve gerçek vakalara dayandı. Katılımcılar etkili başvuru hazırlamayı, ret kararlarına itiraz etmeyi, kamuya açık bilgilere alternatif yollarla ulaşmayı ve bilgi edinme hakkını haber ve araştırmalarında kullanmayı öğrendi.

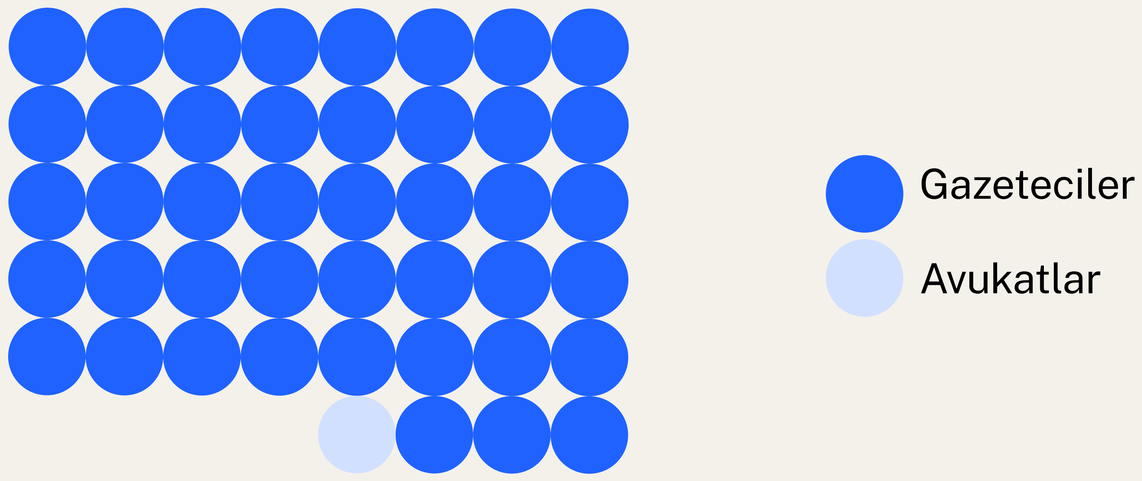
Bu rapor, 2026 yılının temmuz, ağustos ve eylül aylarını kapsayan üçüncü çeyreğine odaklanıyor. Bu dönemde kaydedilen 44 bilgi edinme başvurusu incelenirken, Ocak 2015 ila Eylül 2026'da IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu'na kaydedilen toplam başvuru sayısı 733'e ulaştı. Rapor, bu veri setinden ve platform kullanıcılarıyla gerçekleştirilen birebir görüşmelerden yararlanarak bilgi edinme hakkının uygulanmasında tekrar eden sorunları ortaya koyuyor, kamuya açık bilgilere erişimin önündeki süregelen engelleri değerlendiriyor ve şeffaflıkla hesap verebilirliğin güçlendirilmesine yönelik öneriler sunuyor.

IPI'ın nisan ayında başlayan mentörlük programı da bu dönemde elde edilen verilerin niteliğine önemli katkı sağladı. Program kapsamında gazeteciler, mentörleri eşliğinde üzerinde çalıştıkları haberler için yaptıkları bilgi edinme başvurularını IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu'na kaydetti. Böylece platformda, güncel gelişmelere ilişkin bilgi taleplerini içeren ve doğrudan haber üretim süreçlerinin parçası başvurular yer aldı.

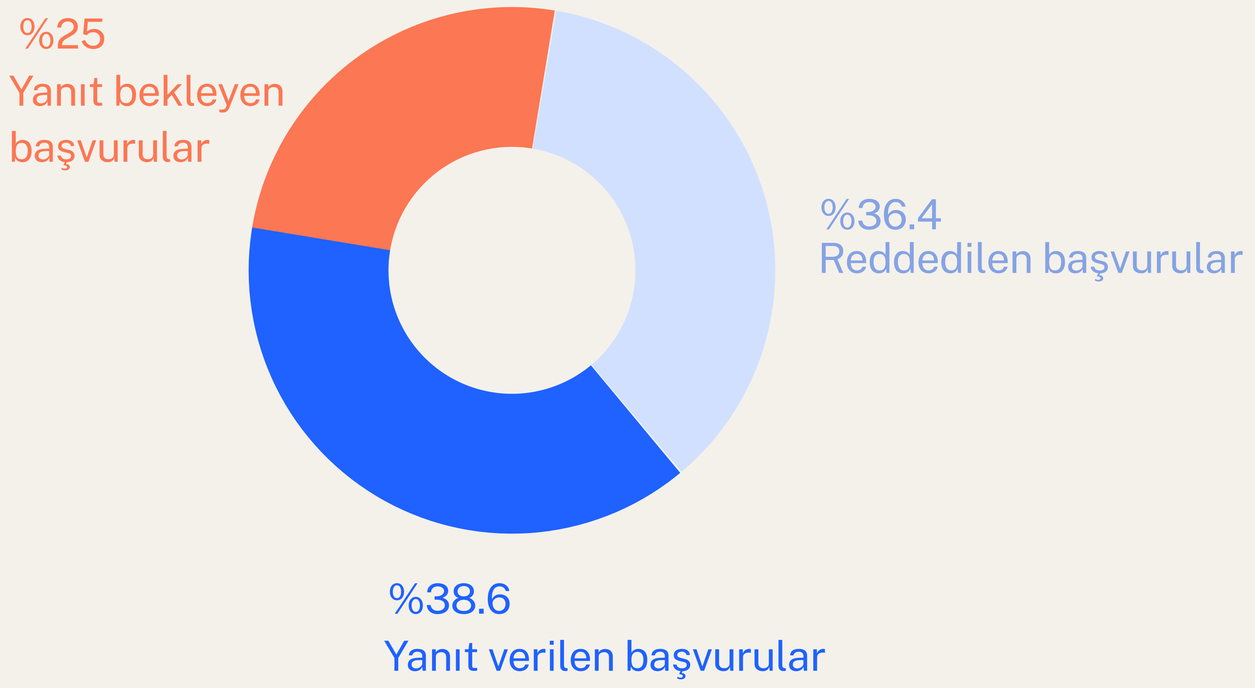
Nisan ayı itibarıyle IPI Hukuki Danışma Kurulu da çalışmalarına başladı. Avukatlar Gökhan Tekşen ve Selin Nakıpoğlu'nun yer aldığı kurul, gazetecilere ihtiyaç duydukları konularda hukuki danışmanlık sundu. Özellikle mentörlük programına katılan gazetecilere bilgi edinme başvurularının hazırlanması, itiraz süreçlerinin yürütülmesi ve başvurular sırasında karşılaşılan hukuki sorunların değerlendirilmesi konularında destek verildi. Bu destek, başvuru süreçlerinin daha etkin yürütülmesine ve karşılaşılan sorunların daha sistematik biçimde takip edilmesine katkı sağladı.

IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu Verileri

Temmuz, Ağustos ve Eylül 2026'yı kapsayan üç aylık dönemde, IPI Bilgi Edinme Platformu'na gazeteciler ve avukatlar tarafından toplam 44 bilgi edinme başvurusu kaydedildi. Bu başvuruların 43'ü gazeteciler, biri ise bir avukat tarafından yapıldı.

Kaydedilen başvuruların 17'sine tam veya kısmi yanıt verilirken, 16'sı reddedildi ve 11'i hâlen yanıt bekliyor. En fazla yanıt veren kurumlar Sağlık Bakanlığı ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) oldu.

Başvurularda en sık ele alınan konular insan hakları, hesap verebilirlik ve şeffaflık ile çocuk haklarıydı.

En sık kullanılan ret gerekçesi, taleplerin “kurumun görev alanı dışında kalması” oldu. Bu gerekçe, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak reddedilen 16 başvurunun yedisinde kullanıldı. Bunu, beşer başvuruyla “ayrı veya özel bir çalışma gerektirmesi” ve “yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler” gerekçeleri izledi. Bu ret kararları sırasıyla Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasına ve 8. maddesine dayandırıldı.

Platform kullanıcıları, aldıkları yanıtların niteliğini de değerlendirdi. Toplam 44 başvurunun 17'si resmi olarak “yanıtlandı” kategorisinde yer alsa da bu başvurulara yanıt verilmesi, talep edilen bilginin elde edildiği anlamına gelmiyor. 17 yanıtın 13'ünde talep edilen bilgilerin yarısından azı sağlandı veya hiçbir bilgi verilmedi. İki yanıtta talep edilen bilgilerin yaklaşık yarısı paylaşılırken, yalnızca iki yanıt, talep edilen bilgilerin büyük bölümünü veya tamamını içeren kapsamlı yanıtlar olarak değerlendirildi.

Bilgi edinme hakkının uygulanmasında mevcut sorunlar

2026’nın üçüncü çeyreğinde IPI Bilgi Edinme Platformu aracılığıyla belgelenen vakalar, bilgi edinme hakkının yasal olarak tanınması ile Türkiye'deki kamu kurumlarının bu hakkı uygulama biçimleri arasında önemli farklılıklar bulunduğunu bir kez daha ortaya koydu.

Sorun, başvuruların reddedilmesi veya yanıtsız bırakılmasıyla sınırlı değil. Bazı örnekler, usul kurallarının, geniş yorumlanan istisnaların ve yetersiz idari denetimin kamuya açık olması gereken bilgilere erişimi nasıl engellediğini gösterdi.

Bu raporlama döneminde incelenen başvurular, özellikle içeriğin hiç değerlendirilmeden usule ilişkin gerekçelerle reddedilmesi, ek çalışma gerektirdiği yönündeki istisnanın kullanılmaya devam edilmesi ve itiraz süreçlerindeki eksiklikler bakımından endişe verici bulgular ortaya koydu.

Usule ilişkin gerekliliklerin kısıtlayıcı biçimde yorumlanması:

Bir platform kullanıcısı, CİMER üzerinden İçişleri Bakanlığı’na yaptığı başvurunun işleme alınmadığını aktardı. Bakanlık, aynı konuda daha önce başvuru yapılmış olmasını gerekçe gösterdi. Kurum, kararına gerekçe olarak CİMER Yönetmeliği'nin 5. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendini gösterdi:

> *“Hakkın açıkça kötüye kullanılmasına sebep olabilecek şekilde aynı başvuru sahibi tarafından sürekli ve benzer mahiyette yapılanlar.”*

İdari mekanizmaların aynı başvuruların tekrar tekrar yapılmasını önlemeye yönelik tedbirler alması meşru olsa da söz konusu başvuruda aynı sorular sorulmadı. Başvuru sahibi, aynı konunun farklı yönlerine ilişkin bilgiler talep etti.
Kamu kurumlarının, gerçekten mükerrer olan başvurular ile aynı konunun farklı boyutlarını ele alan ayrı başvurular arasında ayrım yapması gerekiyor.
Aynı konuda daha önce başvuru yapılmış olması tek başına ret gerekçesi olmamalı. Kurumlar önce yeni başvurunun farklı veya ek bilgi isteyip istemediğine bakmalı.

Ek çalışma gerektirdiği yönündeki istisnanın kullanımı:

Ret gerekçesi olarak sorulan sorunun “ek çalışma gerektirdiği” yönündeki gerekçenin kullanılması, üçüncü çeyrekte de bilgiye erişimin önünde tekrar eden engellerden biri olmaya devam etti.
Kamu kurumları, görece basit istatistiki bilgiler talep eden çeşitli başvuruları, ek veya ayrı bir çalışma gerektireceğini belirterek reddetti.

Oysa söz konusu başvurularda talep edilen bilgiler, kamu kurumlarının olağan görev ve sorumlulukları kapsamında tutması gereken temel idari istatistiklerden oluşuyordu.

Bilgi edinme hakkının uygulanmasında mevcut sorunlar

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesi, kamu kurumlarının ayrı veya özel bir araştırma, inceleme, analiz ya da derleme çalışması yapmasını gerektiren taleplerin değerlendirilmesine ilişkin yasal bir dayanak sunuyor. Bununla birlikte, kurumların talep edilen bilgilerin mevcut kayıtlardan neden elde edilemeyeceğini açıklamadan bu hükme başvurması, istisnanın uygulanma biçimine ilişkin endişelere yol açıyor.

Kamu kurumlarının bir bilgiyi araştırıp bulmasını gerektiren taleplerle hâlihazırda ellerinde bulunan bilgilerin çıkarılmasını veya derlenmesini gerektiren talepler arasında ayrım yapması gerekiyor. Bir başvuruya yanıt vermenin idari çaba gerektirmesi, söz konusu talebin mutlaka bilgi edinme hakkının kapsamı dışında kaldığı anlamına gelmiyor.

Birleştirilen itirazlar ve idari denetimin etkinliği:

Raporlama döneminde belgelenen bir başka vaka, idari itiraz mekanizmasının etkinliğine ilişkin endişeleri gündeme getirdi.

Bir gazeteci haberini hazırlarken İŞKUR’a 10'dan fazla bilgi edinme başvurusunda bulundu. Gelen yanıtlar talep ettiği bilgileri içermediği için gazeteci, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na (BEDK) itirazda bulundu.

IPI ile paylaşılan belgelere göre Kurul, tüm başvurulara ilişkin itirazları tek bir kararda birleştirdi ve her bir başvurunun esasını ayrı ayrı değerlendirmeden itirazları reddetti. Kararda ise ret gerekçelerine ilişkin yalnızca belirsiz ve yetersiz açıklamalara yer verildi.

Birbiriyle ilişkili itirazların birleştirilmesi, belirli koşullarda idari açıdan gerekçelendirilebilir. Ancak idari süreçlerin daha hızlı ve verimli yürütülmesi, her bir başvurunun kendine özgü koşullarının, talep edilen bilgilerin ve ret gerekçelerinin ayrı ayrı incelenmesi gerekliliğini ortadan kaldırmamalı. Ayrıca açık ve somut gerekçeler içermeyen kararlar, şeffaflığı zayıflatırken başvuru sahiplerinin itirazlarının esaslı biçimde değerlendirilip değerlendirilmediğini anlamalarını da güçleştiriyor.

Bu vakanın önemi, ret kararlarının ötesine uzanıyor. Kişiye ve başvuruya özgü, gerekçelendirilmiş kararlar üretmeyen bir itiraz mekanizması, kısıtlayıcı idari uygulamaları düzeltmek yerine bu uygulamaların pekişmesine yol açma riski taşıyor.

Bilgi edinme hakkının güçlendirilmesi için çözüm önerileri

IPI, 2026’nın üçüncü çeyreğinde IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu aracılığıyla tespit edilen sorunların giderilmesi amacıyla aşağıdaki önlemlerin alınmasını öneriyor:

Bilgi edinme hakkının güçlendirilmesi için çözüm önerileri

Başvuruların içeriğinin ayrı ayrı incelenmesi:

Kamu kurumları, bir bilgi edinme başvurusunu mükerrer olarak sınıflandırmadan önce her başvurunun içeriğini değerlendirmeli. Başvurular, yalnızca önceki bir başvuruyla aynı bilgileri talep etmeleri durumunda mükerrer olduğu gerekçesiyle reddedilmeli; aynı konuyla ilgili farklı bilgiler talep eden başvurular bu kapsamda değerlendirilmemeli. Mükerrerlik gerekçesiyle verilen ret kararlarında önceki başvuru açıkça belirtilmeli ve iki başvurunun neden aynı kabul edildiğine ilişkin somut bir gerekçe sunulmalı.

Ek çalışma gerektirdiği yönündeki istisnanın keyfi biçimde uygulanmasını önlemek:

Kamu kurumları, mevcut idari kayıtlarda olması gereken bilgilerin çıkarılmasını veya makul ölçüde derlenmesini talep eden başvuruları “ek çalışma gerektirdiği” sebebiyle reddetmemeli. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7. maddesine dayandırılan ret kararlarında, talep edilen bilgilerin sağlanması için ne tür bir çalışma gerektiği ve başvurunun neden kanunda öngörülen istisna kapsamına girdiği somut biçimde açıklanmalı.

Yazılı ve gerekçeli yanıt verme yükümlülüğünü güçlendirmek:

Kamu kurumları, talep edilen bilgilere sahip olup olmadıklarını, bilgiye erişim izni verilip verilmediğini ve varsa erişim kısıtlamalarının yasal dayanaklarını açıkça belirten resmi ve yazılı yanıtlar sunmalı. Telefon yoluyla yapılan gayri resmi bilgilendirmeler, belgelenmiş kararların yerini almamalı veya başvuru sahiplerinin idari itiraz yollarına başvurma hakkını zayıflatmamalı.

İtiraz mekanizmasının etkinliğini ve bağımsızlığını artırmak:

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (BEDK), itirazların esaslı ve her başvurunun kendine özgü koşulları dikkate alınarak incelenmesini sağlamalı. Birbiriyle ilişkili dosyaların birleştirildiği durumlarda dahi kararlar, farklı bilgi taleplerini ve ret gerekçelerini ayrı ayrı ele almalı. Kurul, başvuru sahiplerinin kararları anlayabilmelerine ve gerektiğinde bu kararlara karşı hukuki yollara başvurabilmelerine olanak tanıyacak açık gerekçeler sunmalı.

Kurumsal kayıt tutma uygulamalarını ve bilgilerin proaktif biçimde paylaşılmasını güçlendirmek:

Kamu kurumları, erişilebilir ve düzenli olarak güncellenen idari istatistikler tutmalı ve kamu yararı açısından önem taşıyan bilgileri başvuru beklemeksizin yayımlamalı. Kayıt yönetimi uygulamalarının iyileştirilmesi, bilgi edinme başvurularının yanıtlanmasıyla ilişkili idari iş yükünü azaltırken kamu denetimini de güçlendirecektir.

Bilgi edinme başvurularından sorumlu kamu görevlilerine yönelik eğitimler düzenlemek:

Kamu görevlilerine, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, gerekçeli yanıt verme yükümlülüğü ve bilgi paylaşımının kamu yararı açısından taşıdığı öneme ilişkin uygulamalı eğitimler verilmeli. Bu eğitimlerde, bilgiye erişimin kolaylaştırılmasının idarenin takdirine bağlı bir hizmet değil, yasal bir sorumluluk olduğu vurgulanmalı.

Sonuç

IPI Bilgi Edinme Hakkı Platformu, Türkiye'deki bilgi edinme hakkının etkin kullanımını desteklemek ve kurumların şeffaflığını artırmak amacıyla veri toplamaya ve değerlendirmeye devam edecek. Bu uzun vadeli izleme çalışması, bilgi edinme süreçlerindeki sorunların sistematik olarak belgelenmesine ve bu sorunlara yönelik somut çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak.

Platform, bilgi edinme hakkının kullanımına ilişkin istatistikleri düzenli güncellemeye ve kullanıcılarla yapılan görüşmeler aracılığıyla niteliksel verileri zenginleştirmeye devam edecek. Bu verilerin, hem kamuoyunu bilgilendirmek hem de politika yapıcıları etkilemek için değerli kaynaklar olması hedefleniyor.

Bu çalışmanın başarısı, platformun aktif kullanımına dayanıyor. Bu nedenle tüm gazetecileri, sivil toplum kuruluşlarını, avukatları, aktivistleri ve akademisyenleri bilgi edinme başvurusu yapmaya ve bu başvurularını platformumuza kaydetmeye davet ediyoruz. Başvurularına yanıt alamasalar bile, bu durumun kendisi önemli bir veri oluşturmakta ve bilgi edinme hakkının kullanımındaki sistematik sorunları belgelemek açısından anlam ifade etmekte.

Platformun uzun vadeli hedefi, Türkiye'de bilgi edinme hakkının güçlendirilmesine katkıda bulunmak ve vatandaşların kamu kurumlarına ilişkin bilgilere erişimini kolaylaştırmak. Bu amaçla, elde edilen veriler doğrultusunda düzenli raporlar yayımlanıp kamuoyuyla paylaşılacak.

Bununla birlikte gazeteciler, STK’lar, avukatlar ve aktivistlerle yüz yüze gerçekleştirilen IPI eğitimlerinde katılımcıların daha etkili başvurular yapması, yanıtsız kalan veya reddedilen başvurularına itiraz etmesi, başvurularını haberlerinde veya raporlarında kullanmaları teşvik ediliyor.

Bilgi edinme hakkı, demokratik bir toplumun temel taşlarından biri. Bu hakkın etkin kullanımı, hesap verebilir ve şeffaf bir yönetim anlayışının yerleşmesi için vazgeçilmez. IPI, bu önemli hakkın güçlendirilmesi için çalışmalarını kararlılıkla sürdürüyor.

Türkiye'de bilgi edinme hakkı: Uygulama sorunları ve çözüm önerileri
2026 - Üçüncü çeyrek raporu

Hazırlayan: Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)
Editörler: Damla Tarhan, Ata Türkoğlu, Emre İlkan Saklıca
Tasarım: Damla Tarhan

Yayımlayan: Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)
Spiegelgasse 2/29, 1010 Vienna, Austria
+ 43 1 5129011 | info@ipi.media | ipi.media

Funded by the European Union

IPI'ın Türkiye'de Sivil Toplumun Bilgi Edinme Hakkına Erişim ve Veri Aktivizmi Kapasitesinin Güçlendirilmesi projesi kapsamında yayımlanan bu rapor, Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir. Yayınlanan içeriğin sorumluluğu Uluslararası Basın Enstitüsü'ne ait olup, Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

International Press Institute